

Schulz, Małgorzata

Rola kobiety w przyszłości na podstawie badań studentów PWSZ w Płocku

Notatki Płockie 53/1-214, 43-52

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROLA KOBIETY W PRZYSZŁOŚCI na podstawie badań studentów PWSZ w Płocku

Abstrakt

Przemiany zachodzące w naszym kraju wpływają na zmiany w strukturze rodziny oraz wypełniane przez nią funkcje. Powstają i upowszechniają się różne formy życia małżeńsko – rodzinnego, które są skutkiem odchodzenia od tradycyjnych, cenionych od wieków wartości rodzinnych. W zmieniającej się rodzinie przeobrażeniom ulegają także role pełnione przez poszczególnych jej członków. Jak w obliczu zachodzących zmian kształtuje się świadomość rodzinna młodych ludzi? Jakie są ich poglądy na pełnienie w przyszłości ról małżeńskich i rodzicielskich? Jak wyobrażają sobie organizację przyszłego życia rodzinnego?

Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na powyższe pytania przez poznanie preferowanego przez młodzież modelu rodzinnych ról społecznych, który zamierzają wypełniać w założonych w przyszłości rodzinach.

Słowa kluczowe: role małżeńskie i rodzicielskie, prawa i obowiązki w rodzinie, struktura władzy w rodzinie, cele życiowe.

Płeć jest istotnym czynnikiem warunkującym pełnienie określonej roli społecznej. Różnicuje ona bowiem społeczne oczekiwania, co do wyboru wypełnianych przez jednostkę ról. Inne cechy - co się z tym wiąże aktywności społeczne, przypisywane są kobiecie, inne mężczyźnie. Badania pokazują, że kobieta opisywana jest przez cechy ekspresyjne, społeczne, które wyznaczają jej rolę osoby dbającej o dobro innych ludzi, mężczyzna zaś przez cechy instrumentalne, sprawcze, uznające go za osobę sprawującą kontrolę. Analizy wypowiedzi ponad trzydziestu różnych narodowości pokazały dużą zbieżność w przypisywaniu tych cech. „Mężczyzn zwykle postrzegano jako silniejszych i bardziej aktywnych, przejawiających silną potrzebę sukcesu, dominacji, autonomii i agresji, a kobiety jako osoby dążące do nawiązania więzi (afiliacji), zajmujące się wychowaniem i przejawiające potrzebę szacunku”¹. Badania te pokazują jak różny jest społeczny odbiór roli kobiety i mężczyzny.

Część naukowców twierdzi, że źródłem osobowościowych różnic między płciami jest biologia². Przyniesione przez nich wyniki badań wskazują, iż różnice w procesie rozwojowym predysponują chłopców do zachowań indywidualistycznych i autopromocyjnych, do zachowań niezależnych i dyrektywnych, natomiast dziewczynki w efekcie tych różnic stają się prospołeczne, ciepłe, opiekuńcze i zainteresowane kontaktem z innymi. Niemniej, ist-

nie wiele dowodów na to, że wymienione różnice nie wynikają z determinizmu biologicznego, ale są efektem socjalizacji. To społeczeństwo wyznacza kobiecie i mężczyźnie działania w odmiennych sferach życia.

Zachęcanie do różnych aktywności ze względu na płeć, rozpoczyna się w okresie wczesnego dzieciństwa. Inaczej bowiem przebiega socjalizacja chłopców, a inaczej dziewczynek. Społeczeństwo stawia im różne wymagania i różne kryteria oceny w zakresie działań indywidualnych i społecznych. Widać to chociażby na przykładzie zabawek, jakie są kupowane dzieciom. Dziewczynka dostając lalki, misie, naturalnie przygotowuje się do roli żony i matki. Oczekuje się od niej opiekuńczości, troskliwości, przebywania w domu. Chłopiec natomiast, dostając klocki, broń, sprzęt sportowy, zachęcany jest raczej do rozwijania wyobraźni przestrzennej, sprawności fizycznej, zachęcany jest do zadań, które wykonuje się poza domem. Ponadto rodzice różnicują swoje oczekiwania w zależności od płci dziecka, jeśli chodzi o zachętę do niezależnego działania i osiągania sukcesów. Dziewczynki są nagradzane za pozostawanie w pobliżu rodziców, podczas gdy chłopcy są zachęcani do poznawania terenu, na którym się bawią. W przypadku gdy wykonują oni równie dobrze określone działania, to rodzice chłopców reagują bardziej pozytywną oceną niż rodzice dziewczynek³. Tego typu sygnały

nakłaniające do podejmowania różnych aktywności ze względu na płeć, dzieci otrzymują już we wczesnym okresie socjalizacji. Badania pokazują, że już pięcioletki posiadają wiedzę na temat większości cech przypisywanych przez dorosłych, mężczyznom i kobietom.

Powyższe elementy wskazują na to, że już w dzieciństwie jest kształtowany tradycyjny układ ról wyznaczający kobiecie rolę matki, a mężczyźnie rolę zawodową. Krystyna Slany twierdzi, że „kobiecość jest tak silnie powiązana z macierzyństwem, że odrzucenie go jest synonimem antykobiecości i niedojrzałości społecznej. Męskość określa praca, kobiecość zaś posiadanie dzieci”. Rolami społecznymi przypisywanymi kobiecie są zatem role rodzinne, umieszczane głównie w sferze zajęć domowych, natomiast mężczyźnie przypisywane są role zawodowe. O kobiecości świadczy bycie przede wszystkim matką (stereotyp Matki Polki) i żoną. To właśnie te role przez długi czas nadawały kobiecie określony prestiż społeczny. Męskość zaś była określana, i często nadal jest – przez status zawodowy i ekonomiczny, czyli pracę, która pozwala utrzymać rodzinę i jednocześnie daje mężczyźnie władzę.

Prześledźmy, jak poglądy te kształtowały się w Polsce przez ostatnie pół wieku. Według Marii Ciechomskiej w okresie socjalizmu, czyli prawie do końca lat 80. istniał w Polsce prymat męskości nad kobiecością. „Podkreślając konieczność emancypacji kobiet komuniści twierdzili, że kobieta potrafi zrobić to samo, co mężczyzna (dowodem tego były słynne traktorzystki). Ten trop myślowy nie wiódł jednak w drugą stronę, że mężczyzna potrafi robić to samo co kobieta (z wyjątkiem rodzenia dzieci) i wobec tego mógłby od czasu do czasu udzielać się w gospodarstwie domowym. W rezultacie więc w socjaliźmie – mimo wielkich przemian wciąż istniała wyraźna dyskryminacja kobiet w wielu dziedzinach życia”³.

Obraz kobiety w tym okresie był kształtowany przez dwie siły: ideologię socjalistyczną oraz Kościół katolicki. Oba te czynniki, pomimo wielu różnic co do roli kobiety (np. w przypadku aborcji), prezentowały podobne zdanie na temat patriarchalnego układu ról w rodzinie, odwoływały się do takich kobiecych cnót jak „skromność, pogodzenie się z losem, ofiarność, ekstremalne orientowanie się na innych, a nie na sobie”⁴. Te elementy pokazywały podporządkowanie kobiety wobec mężczyzny. Ponadto problematyka kobiet była podejmowana raczej okazjonalnie i sporadycznie

i dotyczyła przede wszystkim sfery życia rodzinnego. Sytuacja kobiet znajdowała się na marginesie życia publicznego i politycznego. Przez propagandę była wykorzystywana do celów ideologicznych – w zależności od tego czy brakowało rąk do pracy, czy malała liczba ludności, był propagowany inny model roli kobiety.

W okresie powojennym i w latach 50. władza lansowała model kobiety, która jest dobrym pracownikiem, realizującym swoje aspiracje w pracy zawodowej i może wykonywać prawie każdy rodzaj pracy, nawet takie zawody, które były uznawane do tej pory za męskie. Jednocześnie jest szczęśliwą żoną, matką i gospodynią domową, która pomimo wykonywanej pracy zawodowej, dobrze sobie radzi z obowiązkami domowymi. W opiece nad dziećmi zawodowo aktywnej kobiecie pomagały instytucje takie jak żłobki, przedszkola. Efektem realizacji takiego modelu stało się przeciążenie kobiety nadmiarem obowiązków. W latach 60. rozpoczął się okres, w którym do najważniejszych zadań kobiety należało pełnienie ról rodzinnych. Rozkwit takiego modelu kobiety lansowanego przez propagandę nastąpił w latach 70. „Ponieważ władze uznały, że rynek pracy jest nasycony, a liczba urodzeń zbyt mała, dekada lat siedemdziesiątych stała się okresem propagowania macierzyństwa. Szeroko propagowano walory życia domowego i uwydatniano, że najlepsze jest wychowanie dzieci przez niepracujące matki.

W tym samym czasie, kiedy w Polsce kobiecie przypisano rolę przede wszystkim matki i gospodyni domowej, w Europie Zachodniej nastąpił rozkwit ruchów kobiecych, dzięki którym zaczęto bardziej wnikliwie przyglądać się sytuacji kobiet. W Polsce jeszcze przez następne dziesięć lat nie dyskutowano na szerszym forum o sytuacji kobiet, choć nielicznie zaczęły powstawać organizacje feministyczne, ale ich głos był zbyt mało słyszalny.

Ponadto w latach 80. najważniejszą sprawą stały się w Polsce przemiany polityczne: powstanie i działalność legalnej opozycji, stan wojenny, zmiana władzy i ustroju. Kobiety brały w nich udział tak samo jak mężczyźni. Działały w opozycji, wykonywały wiele różnych zadań w podziemiu, były internowane i osadzane w więzieniach. Natomiast nie były ich we władzach kierowniczych „Solidarności”, stały na uboczu, nie mieszając się w politykę. Kiedy opozycja doszła do władzy, zaczęła propagować wraz z Kościołem katolickim tradycyjny model rodziny.

Z przedstawionych dotychczas rozważań wynika, że od połowy lat 60. kobieta miała realizować się w domu i wychowywaniu dzieci,

mężczyzna zaś w aktywności zawodowej. Zatem w społeczeństwie obowiązywał tradycyjny podział ról, chociaż ideologia socjalistyczna była w tej kwestii bardzo postępową. Gwarantowała bowiem równouprawnienie kobiet i mężczyzn w małżeństwie i w rodzinie. Niestety był to tylko martwy zapis, który nie przekładał się na decyzje podejmowane przez władze.

W latach 90. po okresie przełomu i zmian politycznych, nastąpiły przemiany ekonomiczne i społeczne. Ich skutkiem było powstanie wielu nowych zjawisk, do których społeczeństwo musiało się przystosować, wypracowując nowe modele działań. Powoli zaczęły ulegać zmianie postawy wobec pełnienia ról społecznych. Można powiedzieć, że obecnie zarysowuje się tendencja świadcząca o zachodzeniu procesu unifikacji ról kobiety i mężczyzny, na który składa się wiele czynników. Najważniejsze z nich to:

1. Masowa aktywizacja zawodowa kobiet i osiągnięcie sukcesów zawodowych. Sytuacja ta prowadzi do zrównania kobiet i mężczyzn w rolach zawodowych, choć nadal istnieje dyskryminacja, jeśli chodzi o zatrudnienie kobiet na kierowniczych stanowiskach i awansowania ich na stanowiska wyższe. W grupie zawodów kierowniczych kobiety stanowiły w 2007 roku – 36%. Podobnie sytuacja wygląda, jeśli chodzi o wynagrodzenie za wykonywanie takiej samej pracy. Kobiety zarabiają mniej niż mężczyźni. Przeciętne wynagrodzenie kobiet było o 17% niższe od przeciętnego wynagrodzenia mężczyzn⁵. Niestety nadal istnieje jeszcze pogląd, że w życiu kobiety zawód i zarabianie pieniędzy jest sprawą drugorzędną, a pensja kobiety jest tylko dodatkiem do zarobków mężczyzny, chociaż powszechnie wiadomo, że w wielu rodzinach głównym, a nawet jedynym żywicielem jest kobieta. W coraz większym stopniu kobiety są, tak samo dobrze jak mężczyźni, przygotowane do pracy zawodowej, lecz nie znajduje to odzwierciedlenia w ich zarobkach ani w umieszczaniu ich na odpowiednich stanowiskach. „Współcześnie dopuszcza się kilka wzorców karier zawodowych kobiet:

a) tradycyjny – kobieta zajmuje się głównie rodziną i domem, a pracę zarobkową podejmuje okresowo i w niewielkim wymiarze czasowym lub wcale,

b) dwutorowy – łączenie ról zawodowych i rodzinnych,

c) nowoczesny – odrzucenie tradycyjnych ról kobiecych i nastawienie wyłącznie na sukces zawodowy. (...) Szanowany w społeczeństwie wzorzec męskiej kariery ma tylko jeden przebieg – wspinanie się po szczeblach kompetencji, władzy i zasobności finansowej”

2. Wzrost poziomu wykształcenia kobiet. „Wykształcenie jak nigdy wcześniej jest czynnikiem określającym status społeczno-ekonomiczny kobiet. Stają one wraz z mężczyznami na rynku pracy i odpowiadają wzrastającym jego zapotrzebowaniom”. Wykształcenie jest elementem, który wpływa na wzrost pozycji kobiety i podniesienie jakości jej życia. Zwiększa także możliwość niezależnienia się finansowego od męża, co wydaje się szczególnie ważne w przypadku, kiedy kobieta (z różnych powodów) zostaje sama lub też ma na utrzymaniu dzieci. Ponadto szkoła daje możliwość zmiany świadomości na temat pełnienia ról społecznych (nie tylko żony i matki, ale też ról obejmujących aktywność zawodową i społeczną).

3. Bezrobocie, które w Polsce objęło swym zasięgiem (choć w różnym stopniu) zarówno kobiety, jak i mężczyzn niezależnie od wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania. Sytuacja ta wpływa na zmianę ról, ponieważ kiedy mężczyzna pozostaje bez pracy, a kobieta pracuje zawodowo i utrzymuje rodzinę, zostaje wymuszona chociaż częściowa reorganizacja zasad życia rodzinnego. Kształtuje się nowy układ relacji wewnątrzrodzinnych. Nie jest to zjawisko nagminne, ponieważ, „wbrew dość powszechnym obiegowym opiniom w rodzinach bezrobotnych przejmowanie przez pozostających bez pracy mężów tzw. „kobiecych czynności” należy do rzadkości nawet, kiedy żona staje się głównym żywicielem rodziny. Ukształtowany wcześniej podział ról pozostaje nadal żywotny i odporny na zasadnicze modyfikacje”⁶. Chyba, że wydłuża się okres pozostawania bez pracy, wtedy wzrasta ilość czasu poświęconego na udział w pracach domowych. Największa zmiana dotyczy opieki nad dziećmi i spędzania z nimi czasu. U połowy bezrobotnych ojców czas stałego przebywania z dziećmi wzrósł dwukrotnie w ciągu pierwszych tygodni bez pracy.

4. Przemiany w sferze prokreacji. Oddzielenie funkcji seksualnej od funkcji prokreacyjnej rodziny spowodowało m.in. zmianę w modelu dzietności. Kobiety rodzą mniej dzieci i później niż kilkanaście lat temu. Rewolucję w tej dziedzinie przyniosła antykoncepcja, która stała się niezwykle skuteczną metodą regulacji poczęć, pozwalająca większości par świadomie podejmować decyzje o posiadaniu dziecka. Zmiany w zakresie prokreacji wiążą się także z wydłużającym się okresem nauki, zdobywaniem wyższego wykształcenia i różnymi formami doksztalcenia się, które pozwalają na znalezienie lepszej pracy lub utrzymanie obecnej. Kobieta nie będąca matką może poświęcić czas karierze zawodowej, co wyrównuje jej szanse z mężczyznami w obszarze zawodowym.

5. Ruchy feministyczne, których podstawowym założeniem jest obrona praw kobiet, podkreślają ich podmiotowość, prawo do samorealizacji i swobodnego decydowania o swoim życiu. Walczą o równouprawnienie kobiet.

Zasadniczym celem wszystkich typów ruchów feministycznych zdaniem K. Slany „jest ukształtowanie świadomości kobiet przez walkę i dyskurs społeczny. Podkreślane są prawa kobiet jako autonomicznych podmiotów społecznych, wolnych od ról przypisywanych im w społeczeństwie patriarchalnym”.

Wymienione czynniki w sposób istotny wpływają na kształtowanie się nowego modelu ról pełnionych przez kobietę i mężczyznę, który odchodzi od tradycyjnego ujęcia kobiecości i męskości, opierającego się na dualizmie ról związanych z płcią. Kobieta i mężczyzna stają się dla siebie partnerami, którzy w zależności od predyspozycji, potrzeb, możliwości mogą dokonywać wyboru ról, jakie chcą pełnić. O pozycji kobiety przestaje decydować bycie żoną i matką, a o tożsamości mężczyzny – praca zawodowa. Kobiety coraz częściej realizują się przez aktywność zawodową, a mężczyźni bardziej angażują się w życie rodzinne i opiekę nad dziećmi. Ta sytuacja znacząco wpływa na charakter i sposób wypełniania ról społecznych.

Partnerski model pełnienia ról przez kobietę i mężczyznę jest we współczesnym świecie koniecznością. I wydaje się, że od takiego modelu nie ma już odwrotu. Jeśli obydwójce partnerzy nie uzgodnią podziału obowiązków między sobą – możliwe są dwa scenariusze – roli kobiety w przeszłości:

Pierwszy – jeśli kobieta pełnić będzie rolę zawodową (na bardzo wymagającym w końcu rynku pracy) i rolę matki, gospodyni domowej – nie poradzi sobie z tymi obowiązkami. Wzorem lat powojennych efektem realizowania takiego modelu będzie przeciążenie jej nadmiarem obowiązków. Model ten jest nie do utrzymania w dłuższej perspektywie czasu.

Drugi scenariusz (również mało optymistyczny) – to narastający antagonizm między kobietami i mężczyznami - „walka płci”. Ważne opracowania naukowe nad małżeństwem autorstwa Urlicha Becka i Elizabeth Gerusheim⁷ dają obraz współczesnych wzorów życia rodzinnego i natury relacji osobistych:

– zdaniem tych autorów – reguły, wskazówki, które rządziły związkami osobistymi przestały obowiązywać. Fakt, że ludzie wchodzą w związki

małżeńskie z własnej woli, a nie z powodów ekonomicznych (jak dawniej) – jest źródłem swobody – ale też niesie nowe napięcia. Małżeństwo wymaga dziś wiele pracy i wysiłku, epoka w której żyjemy, obfituje (zdaniem autorów) w sprzeczne interesy związane z rodziną, pracą, miłością i swobodą w realizacji indywidualnych celów (te koszty trzeba między sobą uzgodnić, co nie jest łatwe)⁸.

„Walka płci” jest dramatem naszych czasów, a dowodem na to jest rozwój poradnictwa rodzinnego, małżeńskiego, sądów rodzinnych, grup samopomocy małżeńskiej, wzrost rozwodów.

Mimo, że małżeństwo i życie rodzinne wydają się być bardziej „kruche” niż kiedykolwiek – wciąż są dla ludzi bardzo ważne:

- rozwody są częstsze – ale dużo jest też powtórnych małżeństw

- maleje wskaźnik urodzeń – a z drugiej strony, rośnie popyt na leczenie bezpłodności

- mniej ludzi decyduje się na małżeństwo – ale pragnienie posiadania u swego boku bliskiej osoby nie słabnie.

Czym wytłumaczyć te sprzeczne tendencje? Zdaniem autorów – rozgrywająca się „walka płci” jest najlepszym dowodem na istnienie „głodu miłości”. Ludzie pobierają się z miłości i dla miłości się rozwodzą: przeżywają nie kończący się cykl nadziei, rozczarowań i nowych początków. To dlatego właśnie, że świat jest tak przytłaczający, bezosobowy, zmienny – miłość stała się tak ważna. Zdaniem autorów, jedynie miłość tworzy możliwość, dzięki której człowiek może naprawdę się odnaleźć i połączyć z drugim człowiekiem. Liczba rozwodów jest też taka duża, bo kobiety uniezależniają się finansowo (małżeństwo przestaje być kontraktem ekonomicznym), jeśli się coś nie układa, łatwiej sobie stworzyć odrębne gospodarstwo domowe. Innym ważnym czynnikiem, jest coraz większa skłonność do oceniania małżeństwa w kategoriach osobistej satysfakcji partnerów (rozwody wiążą się nie tyle z głębokim niezadowoleniem z samego małżeństwa, ale z czerpaniem satysfakcji i zadowolenia z niego).

Jak młodzi ludzie w przededniu zakładania własnych rodzin widzą wypełnianie przez siebie ról małżeńskich i rodzicielskich? Jak wyobrażają sobie podział praw i obowiązków wynikających z pełnienia określonej roli w przyszłej rodzinie?

Aby uzyskać informacje na ten temat, przeprowadzono w dniu 20 maja 2008 r. badania ankietowe

we wśród studentów II roku Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku.

Celem części empirycznej jest analiza wyobrażeń młodzieży na temat pełnienia przez nią ról społecznych w założonych przez siebie rodzinach. Zasadniczym problemem jest to, jak młode pokolenie, które wchodzi w dorosłe życie w obecnej sytuacji zmian społecznych, postrzega swoje uczestnictwo w tworzeniu i organizowaniu życia rodzinnego.

Charakterystyka badanych

Badaniami zostali objęci studenci w wieku 22 – 23 lat, czyli osoby w okresie wczesnej dorosłości. Według E. Eriksona wczesna dorosłość to okres między 20 a 30 rokiem życia, kiedy u jednostki pojawia się kryzys tożsamości. Młody człowiek zadaje sobie wtedy pytanie o to, jaką rolę ma odegrać w życiu⁹.

Dobór próby miał charakter celowy. Kryterium doboru stanowił wiek, który określić można jako wczesną dorosłość.

Próba badawcza liczyła 110 osób, w tym:

- kobiety stanowiły 83 osoby, tj. 75,4%
- mężczyźni – 27 osób, tj. 24,6%

Ważnym elementem badań było miejsce zamieszkania respondentów oraz wykształcenie ich rodziców a także skład ich rodzin. To gdzie mieszkają badani i z jakich rodzin pochodzą może mieć znaczący wpływ na ich odpowiedzi.

Tabela 1. Miejsce zamieszkania

Lp.	Miejsce zamieszkania	Ilość osób	
		ilość osób	%
1.	Płock (duże miasto)	34	31,1
2.	Miasto powyżej 15 tys.	6	5,0
3.	Miasto do 15 tys.	3	3,3
4.	Wieś	67	60,6
	Razem	110	100

Nieco ponad 60% to mieszkańcy wsi. Ponad 1/3 badanych studentów to mieszkańcy Płocka.

Tabela 2. Struktura wykształcenia rodziców badanych osób

Lp.	Wykształcenie	Rodzice			
		matka		ojciec	
		N	%	N	%
1.	Podstawowe	17	16,4	16	14,8
2.	ZSZ	28	25,6	38	37,4
3.	Średnie	45	41,0	41	37,7
4.	Wyższe	20	18,0	13	11,5
5.	Brak odp.	–	–	2	1,6
	Razem	110	100,0	110	100,0

Rodzice badanych osób najczęściej posiadają wykształcenie średnie (41% matki i 37,7% ojcowie) oraz zawodowe (34,7% ojcowie i 25,6% matki). Warto zauważyć, że matki najczęściej mają wykształcenie średnie oraz wyższe, natomiast ojcowie wykształcenie ZSZ i średnie.

Oprócz wykształcenia rodziców, kolejną informacją jaką uzyskano w trakcie badań był rodzaj wykonywanej przez nich pracy.

Tabela 3. Rodzaj pracy wykonywany przez rodziców badanych osób

Lp.	Rodzaj wykonywanej pracy	Rodzice			
		matka		ojciec	
		N	%	N	%
1.	Pracownik umysłowy	32	29,5	18	16,4
2.	Pracownik fizyczny	45	40,9	61	55,8
3.	Bezrobotny/nie pracuje	22	20,0	4	3,3
4.	Rencista/emeryt	7	6,5	14	13,1
5.	Inny	3	3,1	2	1,6
6.	Brak odpowiedzi	–	–	11	9,8
	Razem	110	100,0	110	100,0

Z analizy materiału wynika, że wśród rodziców badanych osób najwięcej jest pracowników fizycznych (40,9% matek i 55,8% ojców), następnie pracowników umysłowych (29,5% i 16,4%) oraz bezrobotnych w przypadku matek (20%) i rencistów/emerytów w przypadku ojców (13,1%).

Istotnym elementem składu rodziny jest również liczba rodzeństwa.

Tabela 4. Liczba rodzeństwa badanych

Lp.	Liczba rodzeństwa	N	%
1.	Jedna osoba	40	36,2
2.	Dwie osoby	48	42,6
3.	Trzy osoby	11	9,8
4.	Cztery osoby	1	1,6
5.	Pięć i więcej	1	1,6
6.	Brak	9	8,2
	Razem	110	100,0

Ponad 40% badanych posiada dwie osoby rodzeństwa, natomiast 36,2% badanych – jedną. Trójkę rodzeństwa posiada prawie 10% badanych, a 8,2% studentów jest jedynakami.

Miejsce rodziny w percepcji badanej młodzieży

Aby przeanalizować wyobrażenia badanej młodzieży na temat przyszłości i sprawdzić, które zamierzenia i plany są im najbliższe, poproszono badanych o uszeregowanie celów życiowych, jakie chcieliby osiągnąć w ciągu najbliższych 10 lat.

Tabela 5. Cele życiowe badanych (w %)

Lp.	Cele	M-ce I	M-ce II	M-ce III	M-ce IV	Ogółem	
		%	%	%	%	%	N
1.	Zdobycie wykształcenia	76,8	3,7	1,6	0,4	82,5	91
2.	Praca zawodowa	7,1	66,2	7,3	3,1	83,7	92
3.	Zawarcie związku małżeńskiego	3,3	15,0	62,9	0,6	81,7	90
4.	Posiadanie dzieci	1,4	2,0	10,2	47,5	61,1	67
5.	Wszystkie cele jednocześnie	10,6	5,3	6,1	6,1	8,1	31
6.	Brak odpowiedzi	0,8	7,9	11,8	42,4	62,9	69

Okazuje się, że celem najważniejszym, wybranym na pierwszym miejscu przez 76,8% badanych jest zdobycie przez nich wykształcenia. Jest to cel naj-

bliższy do osiągnięcia, który pozwoli im realizować kolejne cele takie jak praca i założenie rodziny.

Dalsza analiza wyborów celów życiowych pokazuje, że praca zawodowa została wybrana jako cel na drugim miejscu ważności przez 66,2% badanych.

Celem, który chciałoby osiągnąć 62,9% badanych osób na miejscu trzecim jest zawarcie związku małżeńskiego. Natomiast posiadanie dziecka najczęściej jest wybierane na czwartym miejscu (47,5%).

Analizując uszeregowanie przez respondentów najważniejszych celów życiowych, można stwierdzić, że zdecydowana większość badanej młodzieży najpierw chce zdobyć wykształcenie i pracę, a dopiero potem założyć rodzinę. Tylko nieco ponad 10% badanych wybrała na pierwszym miejscu realizację tych czterech celów jednocześnie.

Role małżeńskie i rodzicielskie

W planach respondentów dotyczących ich przyszłego życia, podejmowanie ról rodzinnych stanowi jedno z podstawowych zadań, jakie zamierzają oni realizować. Jak kształtują się plany młodzieży związane z zawarciem związku małżeńskiego oraz posiadaniem dzieci?

Na pytanie „w jakim wieku planują zawarcie związku małżeńskiego?” uzyskano następujące odpowiedzi:

– do 19 roku życia	– 2 osoby	– 1,8%
– 20 – 24 lat	– 41 osób	– 38,1%
– 25 – 30 lat	– 59 osób	– 53,7%
– 31 – 36 lat	– 3 osoby	– 2,4%
– 37 i więcej	– 1 osoba	– 0,5%
– brak odpowiedzi	– 4 osoby	– 3,5%
Razem	110 osób	–100,0%

Z analizy materiału badawczego wynika, że 96,5% badanej młodzieży planuje zawarcie związku małżeńskiego, co oznacza, że deklaruje podjęcie roli męża, żony w dorosłym życiu.

Wśród tych respondentów, którzy deklarują zawarcie związku małżeńskiego, ponad połowa (53,7%) planuje podjęcie roli męża, żony w przedziale wieku 25 – 30 lat. Dla 38,1% osób badanych planowany wiek podejmowania ról małżeńskich to okres między 20 a 24 rokiem życia.

Uzyskane wyniki pokazują, że większość respondentów planuje zawarcie małżeństwa w późniejszym okresie. Może to wskazywać na tendencję podwyższania się wieku, w którym młodzież zamierza podejmować role małżeńskie. Wiek 25 – 30 lat to okres, kiedy kończy się studia i podejmuje pracę

zawodową. Dopiero wtedy większość badanych chce na stałe związać się z drugą osobą.

Obok ról małżeńskich badana młodzież deklaruje także zamiar podejmowania w przyszłości ról rodzicielskich. Analiza danych wykazała, że 93% respondentów planuje posiadanie potomstwa, a tylko 2% nie planuje mieć dzieci. Kolejne 5% młodzieży nie udziela na to pytanie odpowiedzi.

Ważnym elementem planów związanych z podejmowaniem ról rodzicielskich są zamierzenia związane z liczbą dzieci, jakie chcieliby posiadać respondenci. Ogólne tendencje zaobserwowane w naszym kraju mówią, że model rodziny z dwojgiem dzieci zostaje zastępowany modelem rodziny z jednym dzieckiem, a nawet modelem rodziny bez dzieci.

Tabela 6. Planowana ilość dzieci w rodzinie

Ile dzieci planujesz posiadać	Ilość osób	%
- 1 dziecko	30	27,3
- 2 dzieci	62	55,8
- 3 dzieci	9	8,3
- 4 i więcej	1	1,6
- nie planuję mieć dzieci	2	2,0
- brak odpowiedzi	6	5,0
- Razem	110	100,0

Analiza materiału empirycznego wskazuje, że badani preferują model rodziny z dwójką dzieci. Ponad połowa respondentów (55,8%) zadeklarowała chęć posiadania dwojga dzieci.

Jedno dziecko zamierza mieć ok. 30% respondentów. Deklarację posiadania trojga dzieci złożyło 8,3% badanej młodzieży, natomiast na czworo i więcej dzieci zdecydowałoby się tylko 2% badanych osób.

Z przedstawionej analizy wynika, że badana młodzież zamierza podejmować role rodzicielskie. Niemal wszyscy chcą w przyszłości pełnić rolę matki, ojca i mają określone zamiary co do liczby potomstwa.

Podział praw i obowiązków w przyszłej rodzinie w opinii badanych

Tradycyjny podział ról wyznaczał kobiecie pełnienie roli matki i żony, czyli osoby dbającej o dom oraz męża i dzieci. Mężczyzna był żywicielem rodziny, więc jego aktywność skupiała się na pracy zawodowej. Obecnie w obliczu dokonujących się zmian społeczno-ekonomicznych tradycyjny podział ról występuje coraz rzadziej. Mężczyźni przestali już być jedynymi żywicielami rodziny i przejmują część obowiązków domowych, które przypisane były niegdyś kobietom. Kobiety coraz częściej odnoszą sukcesy zawodowe – chociaż rzadziej niż mężczyźni awansują. We współczesnych społeczeństwach następuje powolny proces unifikacji ról. Kobiety realizują się w aktywności pozarodzinnej, mężczyźni zaczynają bardziej aktywnie niż kiedyś uczestniczyć w obowiązkach domowych. Upowszechnia się typ rodziny egalitarnej, z podziałem obowiązków między partnerami. Najczęściej jednak w naszym społeczeństwie występuje mieszany model małżeństwa, tzn. obydwójce małżonkowie pracują zawodowo, z tym że mąż więcej czasu poświęca pracy zawodowej, a kobieta dzieli swoje obowiązki między pracę zawodową a gospodarstwo domowe.

Warto więc poznać poglądy młodych ludzi, którzy dopiero wchodzą w dorosłe życie, na temat tego jak widzą:

- podział władzy w przyszłej rodzinie
- sposób realizowania ról rodzinnych i zawodowych przez mężczyzn i przez kobiety
- podział obowiązków i czynności domowych wykonywanych przez partnerów.

Opinie badanych osób poświęcone tym zagadnieniom zostaną przedstawione poniżej.

Na prawa, jakimi dysponujemy w rodzinie i obowiązki, których wykonanie do nas należy, składa się wiele elementów, a zależą one m.in. od podziału władzy w rodzinie. W rodzinie tradycyjnej dominującą pozycję zajmował mąż i ojciec. Do niego należało podejmowanie decyzji i wyznaczanie zadań pozostałym członkom rodziny. Tak więc w rolę męża, ojca wpisane było sprawowanie władzy i dysponowanie określonymi prawami. Obecnie zmieniała się struktura władzy, nastąpiła zmiana relacji między mężem i żoną, prowadząca do wyrównywania praw między kobietą a mężczyzną w związku.

Aby poznać wyobrażenia badanych studentów na temat podziału władzy w przyszłej rodzinie, poproszono ich o wyrażenie opinii, kto i jakie decyzje powinien podejmować w ich związku.

Tabela 7. Kto i jakie decyzje powinien podejmować w Twoim związku

Lp.	W moim związku decyzje powinni podejmować	Ilość osób	%
1.	wspólnie obydwójce partnerzy	101	92
2.	głównie mężczyzna	2	2
3.	głównie kobieta	1	1
4.	bardziej istotne decyzje mężczyzna – mniej istotne kobieta	6	5
	Razem	110	100,0

Analiza materiału badawczego wykazała, że zdecydowana większość badanych studentów (92%) uważa, że decyzje w ich związku małżeńskim powinny być podejmowane wspólnie przez obydwójce partnerów. Zdania, iż to głównie mężczyzna powinien podejmować decyzje jest 2% respondentów. Sytuacje, w której to głównie kobieta podejmuje decyzje w związku akceptuje 1% respondentów. Dla 5% badanych, zależy to od wagi decyzji – bardziej istotne decyzje powinien podejmować mężczyzna, mniej istotne kobieta.

Z niniejszych badań wynika, że młodzież jest zdecydowana w najbliższych latach rozpocząć pracę zawodową oraz założyć rodzinę. Zarówno badani mężczyźni, jak i kobiety chcą się realizować zarówno w życiu rodzinnym i zawodowym.

Aby poznać stosunek badanej młodzieży do realizowania się w tych dziedzinach życia, poproszono badanych o wybranie jednej z trzech podanych aktywności, która powinna być realizowana w dorosłym życiu przez mężczyznę.

Tabela 8. Zadania, które zdaniem badanych powinien wykonywać mężczyzna

Lp.	Mężczyzna powinien:	Ilość osób	%
1.	zajmować się domem (poświęcać się rodzinie)	1	1
2.	pracować zawodowo i zajmować się dom	73	66,3
3.	poświęcać się pracy zawodowej	34	31,2
4.	inne	2	1,5
	Razem	110	100,0

Analiza materiału empirycznego pokazuje, że większość badanych (73%) uważa, iż mężczyzna powinien realizować zadania związane zarówno z pracą zawodową jak i obowiązkami domowymi. Przeszło co trzeci respondent (34,3%) jest zdania, że mężczyzna powinien poświęcać się wyłącznie pracy zawodowej. Tylko 1% badanych osób uważa, że mężczyzna powinien zajmować się domem i rodziną. Warto zauważyć, że tylko mężczyzna wybrał taką odpowiedź (śladowy odsetek, co można uznać za wybór przypadkowy). Natomiast żadna z badanych kobiet nie uważa, aby zadaniem właściwym mężczyźnie były tylko obowiązki domowe.

Porównując wypowiedzi kobiet i mężczyzn można zauważyć, że więcej kobiet (73,1%) niż mężczyzn (64,4%) jest zdania, że mężczyzna powinien gościć ze sobą pełnienie roli zawodowej i rodzinnej. Odwrotnie sytuacja wygląda w przypadku pełnienia przez mężczyznę wyłącznie roli zawodowej. Z taką opinią zgadza się więcej mężczyzn (36,7%) niż kobiet (21,4%).

Aby przeanalizować to zagadnienie, zadano badanym pytanie:

„Czy uważasz, że życie rodzinne może być dla Ciebie przeszkodą w osiągnięciu sukcesu zawodowego?”

Tabela 9. Życie rodzinne jako przeszkoda w osiągnięciu sukcesu zawodowego

Lp.	Życie rodzinne przeszkadza w osiągnięciu sukcesu zawodowego	Ilość osób	%
1.	Tak	5	4
2.	Raczej tak	11	10
3.	Nie wiem	19	17
4.	Raczej nie	41	38
5.	Nie	33	30
4.	Inne	1	1
	Razem	110	100,0

W opinii badanych rodzina „nie” może być lub „raczej nie” może być przeszkodą w osiągnięciu sukcesu zawodowego.

Rodzina będzie lub może być przeszkodą w osiągnięciu sukcesu zawodowego w opinii 16% badanych. Około 20% badanych udzieliło na to pytanie odpowiedzi „nie wiem”.

Większość badanych osób uważa, że kobieta i mężczyzna powinni dzielić się obowiązkami domowymi i zawodowymi, a także wspólnie podejmować decyzje w rodzinie. Czynniki te świadczą o preferowaniu przez badaną młodzież partnerskiego układu relacji małżeńskich. Warto więc poznać opinie badanych na temat tego, jak powinien wyglądać podział obowiązków domowych między partnerami.

W ankiecie poproszono badanych o uszeregowanie 10 wymienionych obowiązków domowych w kolejności od najważniejszego do najmniej ważnego, które powinna wykonywać żona/partnerka, mąż/partner oraz którymi powinni się wzajemnie dzielić. Analizie poddane zostały czynności, które badani studenci uszeregowali od miejsca 1 do 5.

Tabela 10. Obowiązki domowe, które zdaniem badanych powinna wykonywać żona, mąż i którymi partnerzy powinni się dzielić

Obowiązki domowe	Żona		Mąż		Wspólnie	
	N	%	N	%	N	%
Zmywanie	74	67,5	31	28,6	59	53,6
Pranie	91	82,6	11	9,8	25	23,1
Prasowanie	75	68,4	15	13,5	28	25,3
Robienie zakupów	71	65,0	49	44,2	79	72,1
Sprzątanie	79	72,1	37	33,7	75	68,0
Gotowanie	75	68,5	19	17,3	39	35,2
Drobne naprawy	4	3,8	91	82,4	5	4,2
Wyrzucanie śmieci	3	3,1	75	68,1	22	20,5
Załatwianie spraw urzędowych	19	17,2	72	65,2	39	35,4
Zlecenie wykonywania usług	6	5,2	56	51,0	17	15,5

Z analizy zebranego materiału wynika, że do obowiązków domowych kobiety powinno należeć przede wszystkim pranie. Ponad 80% ogółu studentów umieściło tę czynność na jednym z pięciu pierwszych miejsc. Kolejnymi tzw. kobiecymi obowiązkami domowymi, umieszczonymi przez osoby badane na miejscu od 1 do 5 były: sprzątanie (72,1%), prasowanie (68,4%), gotowanie (68,5%), robienie zakupów (65%) oraz zmywanie (67,5%). Zdaniem 17,2% respondentów do żony powinno należeć załatwianie spraw urzędowych. Natomiast pozostałe obowiązki domowe tylko nieliczni badani uważają za zadania, które powinna wykonywać kobieta. Do obowiązków tych należą: wyrzucanie śmieci (3,1%), drobne naprawy (3,8%) oraz zlecenie wykonywania usług komuś z zewnątrz (5,2%).

Do obowiązków domowych mężczyzny zdaniem badanych osób, powinny należeć przede wszystkim drobne naprawy. Ponad 80% ogółu badanych umieściło tę czynność na jednym z pięciu miejsc, szeregując obowiązki domowe, które powinien wykonywać mąż. Kolejne obowiązki domowe właściwe mężczyźnie, które badani uszeregowali na miejscu od 1 do 5 to: wyrzucanie śmieci (68,1%), załatwianie spraw urzędowych (65,2%), zlecenie usług (51%) oraz robienie zakupów (44,2%).

Zdaniem 33,7% badanych, mężczyzna powinien sprzątać, a według 28,6% zmywać. Natomiast pranie, prasowanie i gotowanie były czynnościami najmniej licznie wymienianymi przez respondentów wśród dziesięciu obowiązków domowych należących do mężczyzny/partnera.

Analiza wyników badań pozwoliła także wyróżnić czynności, które w opinii badanych powinny stać się udziałem zarówno kobiety jak i mężczyzny. Analiza ta pokazuje, że większość badanych osób uważa, że małżonkowie powinni dzielić się wykonywaniem tylko niektórych obowiązków domowych. Do obowiązków tych 72,1% ogółu respondentów zaliczyło robienie zakupów, 68% sprzątanie oraz 53,6% zmywanie. Okazuje się zatem, że większość badanych studentów jest zdania, że tylko trzema obowiązkami na dziesięć małżonkowie powinni się dzielić, niemniej należy zauważyć, że są to te prace domowe, które w tradycyjnym podziale ról należały do kobiety. Z dalszej analizy wynika, że zdaniem 35,4% badanych, małżonkowie powinni dzielić się załatwianiem spraw urzędowych, 35,2% uważa, że powinni wspólnie gotować, a 25,3% respondentów zadeklarowało, że powinni dzielić się prasowaniem. Kolejne wspólnie wykonywane czynności to: pranie

(23,1%), wyrzucanie śmieci (20,5%) oraz zlecenie wykonywania usług komuś z zewnątrz (15,5%). Najmniej badanych (4,2%) uważa, że małżonkowie powinni dzielić się wykonywaniem drobnych napraw.

Na podstawie przedstawionych wyników badań trudno jednoznacznie określić i podsumować wyobrażenia badanych studentów na temat podziału prac i obowiązków domowych. Niemniej dane zawarte w powyższej tabeli wyraźnie wskazują na to, że zdaniem badanych tradycyjne prace związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego, takie jak pranie, prasowanie, powinny być nadal domeną kobiet i są najrzadziej wymieniane przy obowiązkach, które powinien wykonywać mężczyzna.

Niemniej warto tutaj zauważyć, że niektóre czynności, które w tradycyjnym podziale obowiązków należały wyłącznie do kobiety, większość badanych uznała za czynności, którymi partnerzy powinni się

dzielić. Należą do nich: robienie zakupów, sprzątnięcie oraz zmywanie. Znajduje to także odzwierciedlenie w danych, mówiących o obowiązkach, które powinien wykonywać mężczyzna. Czynności te zostały wymienione przez znaczną grupę respondentów jako praca należąca do męża/partnera.

Respondenci uznali w 44,2% robienie zakupów za obowiązki właściwe mężczyźnie, 33,7% sprzątnięcie, a 28,6% badanych uznało zmywanie za czynności, które powinien wykonywać mężczyzna. Ponadto warto zauważyć, że 9,8% respondentów uznało pranie, a 13,5% badanych prasowanie za czynności właściwe mężowi. Jednocześnie są to obowiązki uznane przez zdecydowaną większość badanych za prace, które powinny należeć do żony/partnerki.

Może to oznaczać, że wyobrażenia ewoluują w kierunku egalitaryzmu.

Przypisy

¹ B. Wojcieszke, *Kobiety i mężczyźni: odmiennie spojrzenie na różnice*, Gdańsk 2002, s.126
² M. Walsh, *Kobiety, mężczyźni, płęć. Debata w toku*, Warszawa 2003, s.184
³ Tamże, s.252
⁴ M. Ciechomska, *Od matriarchatu do feminizmu*, Poznań 1996, s.68
⁵ <http://stat.gov.pl> Kobiety i mężczyźni na rynku pracy.

⁶ P. Kryczka, *Rodzina w zmieniającym się społeczeństwie*, Lublin 1997, s.201
⁷ M. Plopa, *Psychologia rodzin. Teoria i badania*, Elbląg 2004, s. 126
⁸ A. Hulewska, *Stereotypy związane z płcią a realizacja zadań rozwojowych w okresie dorosłości*, UMCS, Lublin 1997, s. 45
⁹ D. Gębuś, *Rodzina tak, ale jaka?*, Warszawa 2006, s. 89.

Summary

The changes which are taking place in our country influence the changes in the family structure as well functions which it fulfils. Therefore different forms of marital and family life are emerging and becoming popular, which are the effect of giving up traditional family values sought-after for generations. In the changing family, roles carried-out by its individual members are also undergoing transformations. What is the young people's family consciousness in the face of these changes? What are their views on performing marital and parental roles in the future? How do they envision organization of their future family life? This article makes an attempt to answer above questions by finding a model of family social roles performed by young people, which they are going to fulfil in the future families.